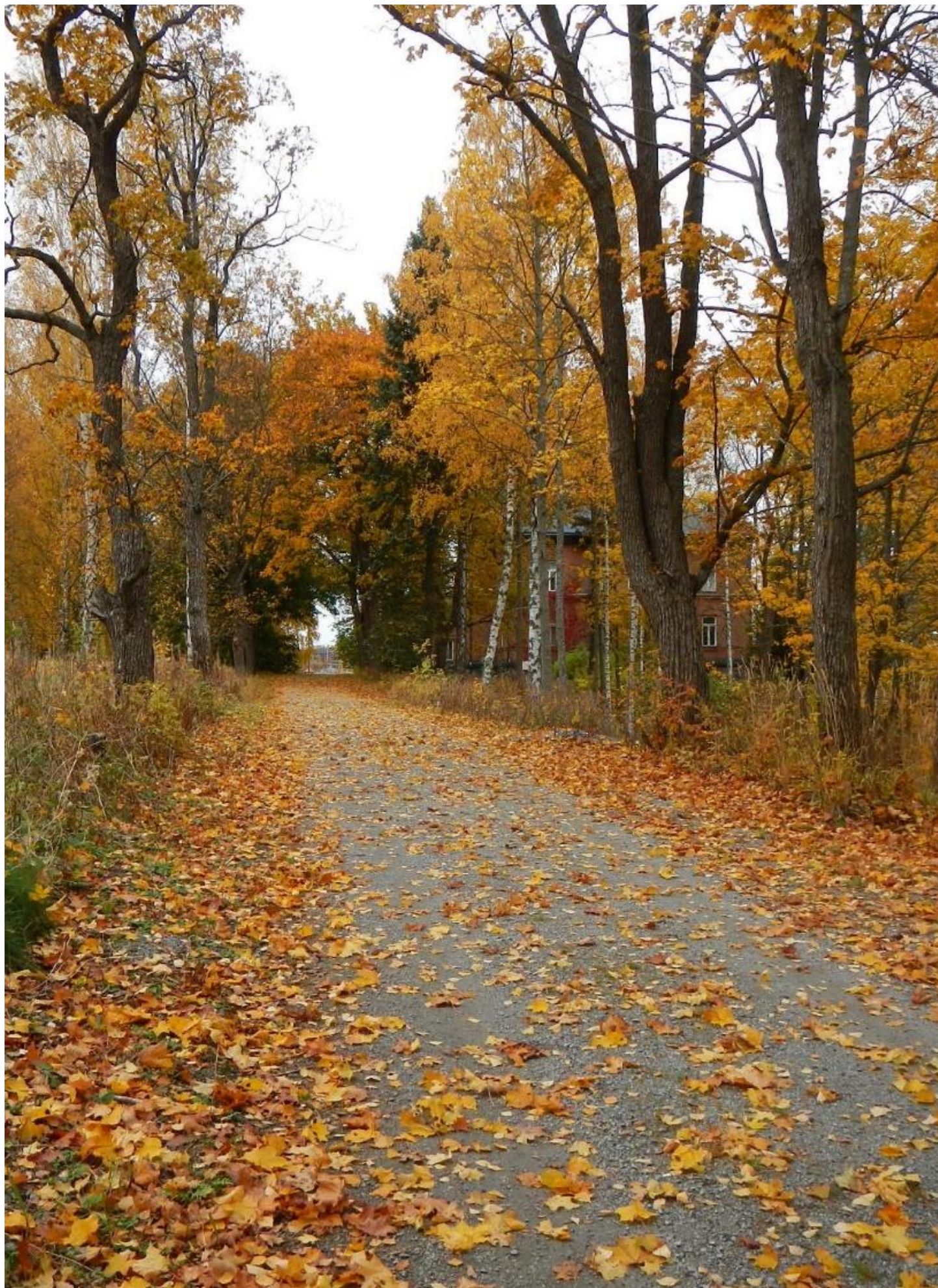

Tampereen kaupunki

HIEDANRANNAN RAKENNETUN YMPÄRISTÖN SELVITYS

B: KARTANON JA SELLULOOSATEHTAAN RAKENNUSKORTIT

Heiskanen & Luoto Oy
Kirsi Niukko ja Jari Heiskanen
28.01.2016

TIIVISTELMÄ, ASEMAKAAVA nro 8770 vaikutusalueella olevat rakennukset:

RAK 10 Vesitorni
RAK 14 Piippu
RAK 16 Laboratorio
RAK 17 Kuivaamo
RAK 20 Voimala
RAK 24 Tuotevarasto
RAK 32 Ronttila (veturihalli)
RAK 37 Vanha paloasema (Carbofex Oy)
RAK 38 Ruokala

TILAAJA
Tampereen kaupunki

KONSULTTI
Heiskanen & Luoto Oy
Pyhäjärvenkatu 1
33200 TAMPERE

TYÖRYHMÄ
Jari Heiskanen, tutkija
Kirsi Niukko, tutkija

TOTEUTUSAJANKOHTA
8/2015 - 11.01.2016

1

NYKYTILAISET VALOKUVAT
Jari Heiskanen, Kirsi Niukko

HISTORIALLISET VALOKUVAT
Vapriikin kuva-arkisto
Tampereen kaupunginarkisto, TKA

KARTTA-AINEISTO
Tampereen kaupunginarkisto, TKA
Kansallisarkisto

B: Kartanon ja selluloosatehtaan rakennuskortit

I Johdanto

Tämän raportin sisältämä, Lielahden kartanon ja teollisuusalueen rakennusinventointiin liittyvä rakennuskohtainen tarkastelu käsittää yhteensä 48 inventointikorttia. Rakennusten numerointi noudattaa alueella kaupungin konsultille antamaa luetteloa. Rakennusten nimet viittaavat niiden viimeiseen käyttöön. Raportissa rakennukset on järjestetty maisemakokonaisuuksien ja teemojen, ei numerojärjestyksen perusteella. Kortin alkuosaan on liitetty rusthollin ja Nottbeckien kartanon historiaan (1700–luku - 1913) linkittyvät rakennukset ja rakenteet. Niiden jälkeen tulevat teollisuusaikaan (1913 – 2008) liittyvät rakennukset.

Rakennuskorttien tiedot on jaettu rakennustietoihin ja kulttuurihistoriallisten arvojen osioon. Tämän jälkeen on lyhyt kuvaus rakennuksen nykytilasta ja historiasta. Rakennustietoja käsittelevän osion alussa on rakennuksen asemakartta, jossa näkyvät moniosaisten rakennuskompleksien osat eriteltyinä. Kunkin rakennuksen kohdalla on lueteltu rakennuksen nykyinen ja historiallinen käyttö, suunnittelija, valmistumis- ja muutosvuodet sekä keskeiset ominais- ja erityispiirteet. Kulttuurihistoriallisia arvoja kuvaavan osion oikeanpuoleisessa palkissa määritellään kunkin rakennuksen rakennushistoriallinen ja maisemallinen arvo sekä muutoksensietokyky. Arvoluokat on merkitty vasemman puoleiseen palkkiin. Moniosaisissa rakennuskomplekseissa, kuten keittämö ja massaosasto (R26 ja 27) sekä Valkaisimo (R15), jokainen rakennusosa on arvotettu erikseen. Myös arvokkaat sisätilat on mainittu. Samoin arvoalue, johon osa rakennuksista liittyy. Lopuksi on annettu suosituksia.

Raportin alussa on kuvaus kulttuurihistoriallisten arvojen määrittelystä ja luokitteluperusteista sekä koko aluetta esittävä, numeroitu kartta.

Rakennuskortit ovat osa Hiedanrannan rakennetun ympäristön selvitystä, kokonaisraportti jakautuu kuuteen osaa.

A: Hiedanranta 2016, Johdanto

B: Hiedanranta 2016, Kartanon ja selluloosatehtaan rakennuskortit

C: Hiedanranta 2016, Selluloosatehtaan rakennukset taulukkomuodossa

D: Hiedanranta 2016, Liitekartat

E: Hiedanranta 2016, Tehdasalueen kehitys 1913-2008

F: Hiedanranta 2016, Hiedanrannan maisemakehitys

2. Rakennusten kulttuurihistorialliset arvot

Kukin rakennuskortti on jaetturakennustietoihin sekä kulttuurihistoriallisia arvoja kuvaaviin tietoihin. Rakennustiedoissa käydään läpi rakennusten ikä, suunnittelutiedot, ominais- ja erityispiirteet, historialliset kerrostumat sekä tyyli. Niiden lisäksi kortissa on kuvaus rakennuksen suunnittelun ja käytön historiasta sekä valokuva- ja piirustusliite. Kulttuuriarvoja määriteltäessä on käytetty alalla vakiintunutta kolmijakoa: historiallinen, rakennushistoriallinen ja maisemallinen arvo. Luokitus on kolmiportainen. Tämän lisäksi alueesta on muodostettu arvoalueita.

Luokka I

Erityisen merkittävät rakennukset

Nämä kohteet ja alueet edustavat parhaalla mahdollisella tavalla alueen rakennettua kulttuuriperintöä, ominaispiirteitä ja ilmiöitä ja ovat hyvin säilyneitä kokonaisuuksia sekä omaavat suuren intensiteetin. Näihin kohteisiin sisältyy useita arvonäkökohtia tai yksi erittäin vahva peruste. Tässä luokassa olevat kohteet ja alueet ovat useimmiten hyvin säilyneitä ja alueen keskeisiin ja vanhempiin ominaispiirteisiin liittyviä rakennuskohteita. Tämän luokan alueet ja rakennukset tulisi ehdottomasti säilyttää.

Luokkaan I kuuluvat rakennukset, moniosaisten rakennuskompleksien osat tai sisätilat

R1 Kartanon päärakennus sisätiloineen, R2 Virkailijoiden asuinrakennus, Jukola, R3 Suunnittelukonttori, R4 Makasiini, R5 Mankelihuone/ arkisto, R6 Maakellari, R7 Aitta, R8 Insinöörikonttori/ portinvartijan talo sisätiloineen, R9 Pumppaamo, R10 Vesitorni sisätiloineen, R11 Puutyöverstas, paja, R12 Sähköinstrumenttiosasto, R14 Tehtaan piippu, R15 Kuitulinja/ Valkaisimo, osa 1, vuoden 1929 valkaisuhallin sisätilat/ kaarihalli, R19 Vedenpuhdistuslaitos, osa 1 sisätiloineen, osa 2, R20 Voimalaitos, osa 1 sisätiloineen, osat 2-4, R32 Konehalli Ronttila, R39 Vanha kylätontti, R42 Nottbeckin hautakappeli ja hautausmaa, R43 Möljä, R44 teollisuusraiteet, R47 Kartanon puutarha- ja puistorakenteet,

Luokka II

Merkittävät kohteet

Luokan kohteet ja alueet ovat edustavia ja vähintään kohtalaisen hyvin säilyneitä, intensiteettiä omaavia sekä sisältävät yleensä useita arvonäkökulmia. Ensimmäiseen luokkaan verrattuna rakennukset ja paikat edustavat nuorempaa rakennuskulttuuria tai kokonaisuuksia ja ovat ominaisuuksiltaan merkittävästi suppeampia tai uudistuneita.

Luokkaan II kuuluvat rakennukset, moniosaisten rakennuskompleksien osat tai sisätilat

R13 Lignotech lajittelu, osa 1 haihduttamo ja osa 2 pumpaamo, R15 Kuitulinja/ Valkaisimo, R16 Labra, R18 Kuorimo, R20 Voimalaitos, osat 5-7, R21 Tutkimuskeskus ja talousrakennus, R23 Kuivauslinja, osa 1 kuivauskone sisätiloineen ja osa 2 kuivausosaston laajennus, R24 Tuotevarasto, osat 1 ja 2, R25 Hiertämö, R26 ja 27 Keittämö, massaosasto ja muuntamo, R29 Spriitehdas, R34 Paloasema, entinen keskusvarasto

Luokka III

Maisemallisesti tai historiallisesti arvokkaat kohteet

Näillä kohteilla ja alueilla on historiallista arvoa ja ne ovat osa laajempaa kokonaisuutta tai ilmiötä. Tähän luokkaan on sijoitettu nuorempaa kulttuuriympäristöä tai vanhempia rakennuskohteita, joita on uudistettu, mutta niiden perinteinen asema maisemassa on säilynyt. Niihin voi liittyä vanhempia osia. Kohteilla on erityistä merkitystä osana historiallista ilmiötä ja laajempien arvoalueiden osana. Kohteiden huomiointia alueen suunnittelussa voidaan harkita. Luokkaan on sijoitettu uudempaa rakentamista edustavat teollisuusalueen rakennukset, jotka muodostavat historiallisen jatkumon vanhalle teollisuusalueelle.

Luokkaan III kuuluvat rakennukset, moniosaisten rakennuskompleksien osat tai sisätilat

R20 Voimalaitos, osa 4, vuoden 1949–1950 kattilarakennuksen sisätilat, R22 Väestönsuoja, R23 Kuivauslinja osa 3 (R23) märkämassavarasto, osa 4 kuivausosaston jälkikäsittelytila, R24 Tuotevarasto, osat 3 ja 4, R28 Vaakahuone, R38 Ruokala, R33 -34, Liettämö/puhdistamo osat 1-4, R35 Jätteenpolttolaitos,

3. Arvoalueet

Aluekokonaisuuksia ja maisemallisia teemoja määriteltäessä on pyritty huomioimaan kunkin arvoalueen ominais- ja erityispiirteitä ja niiden merkitystä osana teollisuusaluetta, Tampereen kaupunkikuvaa ja historian ilmiöitä. Arvoluokat noudattavat rakennusten kanssa samaa kolmijakoa. Aluekokonaisuuksia arvioitaessa tavoitteena on ollut pyrkiä edistämään alueen kartanohistorian ja teollisen ilmeen säilyttämistä ja huomioonottamista tulevaisuuden suunnitteluhankkeissa. Huomionarvoista alueella on sen historiallinen kerroksisuus aina 1500-luvun asutuskulttuurista rusthollin ja kartanon ajalle. Teollisuusajanjaksosta tärkeitä alueellisia arvoja edustavat muun muassa Birger Federleyn suunnittelu-aika 1913 – 1932, Federleyn jälkeinen tiiliarkkitehtuuri, sotien jälkeinen modernismi ja rakennuksista muodostuvien kokonaisuuksien historiallinen kerroksisuus.

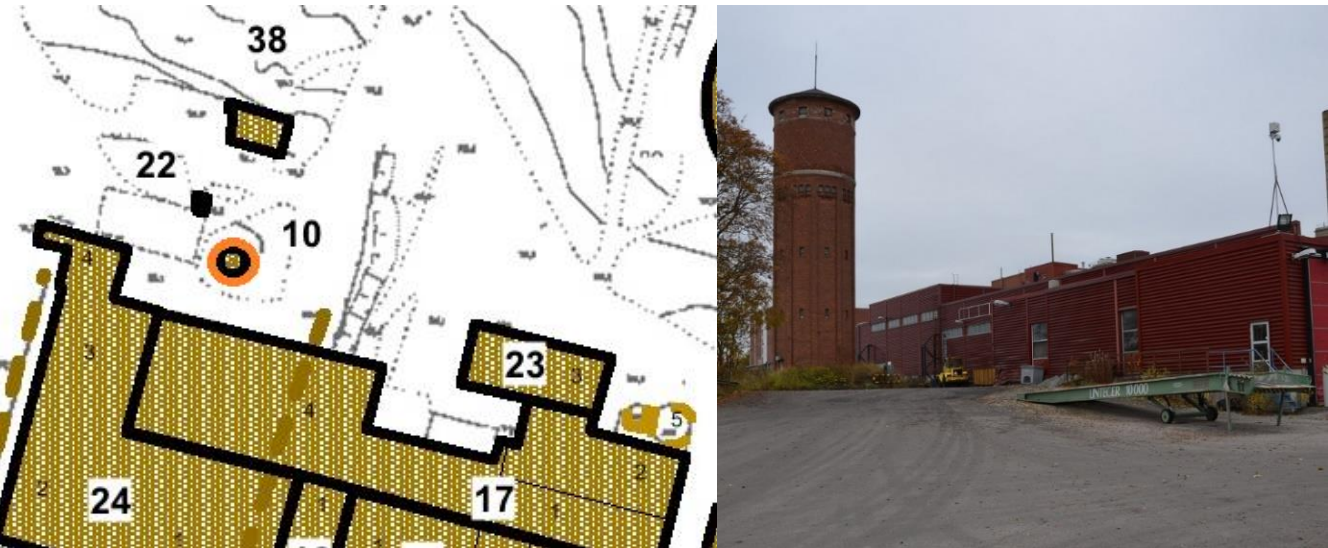
Arvoalueita ovat Nottbeckien kartanomiljö, Lielahden rusthollin tontti ja Kraemerin puisto, 1910-luvun tehdaspiha, sotien jälkeinen moderni tehdaspiha ja teollisuusmaiseman kerrostumat. Lisäksi arvoalueiksi voisi määrittellä myös merkittävät tielinjat. Arvoalueiden sisältökuvauksen ja rajauskartat ovat esitelty työn osassa D, Liitekartat.

1. Tehtaan pääkonttori, Lielahden kartano
2. Virkailijoiden asuinrakennus, Jukola
3. Entinen asuinrakennus, suunnittelukonttori
4. Makasiini
5. Mankelihuone, arkisto
6. Maakellari
7. Aitta
8. Insinöörikonttori, portinvartijan talo
9. Pumppaamo
10. Vesitorni
11. Puutyöverstas, paja
12. Sähköinstrumenttiosasto
13. Haihduttamo
14. Tehtaan piippu
15. Valkaisimo, kuitulinja
16. Labra
17. Kuivauskone
18. Kuorimo
19. Vedenpuhdistuslaitos
20. Voimalaitos
21. Tutkimusosasto, talousrakennus
22. Väestönsuoja
23. Märkämassavarasto
24. Tuotevarasto
25. Hiertämö
26. Massaosasto, sihtiosasto, muuntamo
27. Keittämö
28. Vaakahuone
29. Spriitehdas
30. Ligniinitehdas
32. Konehalli, veturitalli, Ronttila
33. Liettämö, puhdistamo
34. Selkeytysallas
35. Jättenpolttolaitos
36. Rautavarasto
37. Paloasema, keskusvarasto
38. Ruokala
39. Vanha kylätontti
42. Nottbeckin hautakappeli ja hautausmaa
43. Möljä
44. Teollisuusraiteet
45. Teivaalanties
47. Kartanon puutarha- ja puistorakenteet
48. Historiallinen laituripaikka

RAKENNUS 10: VESITORNI

KUVAUS (historia ja nykytila)

Birger Federley suunnitteli vesitornin sekä tehtaan että teollisuusyhdyskunnan käyttöön vuonna 1918. Lisäksi sen kerrotaan palvelle myös Niemen tilan vesitaloutta. Tehtaan toiminta oli pysäytetty alkuvuodesta kansalaissodan ajaksi. Rakennus rakennettiin samana vuonna tehtaan toiminnan jälleen käynnistyttyä. Tiiliornamentiikalla, pilasteriaiheilla ja betonirappauksin koristeltu rakennus on alkuperäinen ikkunoita ja ovea sekä sen heloja myöten. Myös vesisäiliö on tallella. (Riikonen 2009,10; Nurminen 2012, Halonen 1999)

VALOKUVAT JA PIIRUSTUKSET (myös merkittävät sisätilat)

RAKENNUSTIEDOT

Nykykäyttö	ei käytössä
Historialliset käytöt	vesitorni
Suunnittelija	Birger Federley
Valmistumisvuodet (muutosvuodet)	1918
Kerrokset	korkea lieriö
Pinta-ala	36 m2
Julkisivumateriaalit	Kate saumapelti Vuoraus vuoraamaton Sokkeli luonnonkiviharkko, harmaa graniitti
Kantava rakenne	tiili
Ominaispiirteet, tyyli ja erityispiirteet	vinoneliöornamentti yläosassa, oviaukon rikas betonirappauskoristelu, lappeen alla kiertävät neliönmuotoiset ikkunat, pilasteriaiheen yläosaa kiertävät kaari-ikkunat kolmen ikkunan ryhmissä, alkuperäinen tamminen peiliovi heloineen, myös vesisäiliö on jäljellä
Säilyneisyys	alkuperäinen

KULTTUURIHISTORIALLISET ARVOT

Arvoluokat	rakennushistorialliset arvot rakennushistoriallisesti arvokas	
Rakennus		kaupunkikuvallinen ja maisemallinen merkitys (lähiympäristö ja kaukomaisema) porttirakennus, näkyy alueen pohjoispuolelle, tärkeä
Sisätilat		
Arvoalue	ei	muutoksensietokyky ja säilymisen edellytykset ei siedä muutosta, alkuperäinen
Suosituks	tulee säilyttää	tornin ornamentiikan koristemaalauksen palauttaminen, kunnostus

RAKENNUS 14: TEHTAAN PIIPPU

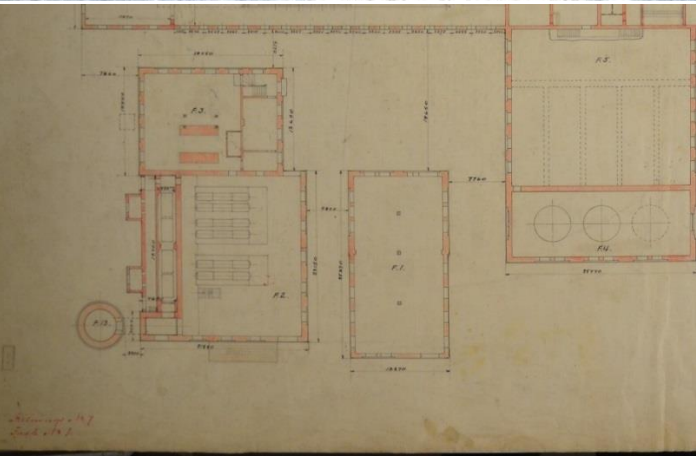

RAKENNUSTIEDOT	
Nykykäyttö	ei käytössä
Historialliset käytöt	savupiippu
Suunnittelija	Birger Federley (?)
Valmistumisvuodet (muutosvuodet)	1913 (1977, 2015)
Kerrokset	60 metrin korkuinen
Pinta-ala	
Julkisivumateriaalit	Kate Vuoraus vuoraamaton Sokkeli luonnonkiviharkko, harmaa graniitti
Kantava rakenne	tiili, tuettu teränvanteilla
Ominaispiirteet, tyyli ja erityispiirteet	60 metriä korkea piippu toimi höyryvoimalaitoksen savupiippuna
Säilyneisyys	1977 tehty jatko-osa purettiin 2015 ja rakennus on alkuperäisessä asussa
KULTTUURIHISTORIALLISET ARVOT	
Arvoluokat	rakennushistorialliset arvot teollisuushistoriallinen arvo, saksalaisten muurarimestarien rakentama, tulitiilistä muurattu piippu on tehtaan vanhinta rakennuskerrostumaa alkuperäisessä asussa
Rakennus	kaupunkikuvallinen ja maisemallinen merkitys (lähiymp. ja kaukomaisema) teollisen kaukomaiseman symbolinen rakennus, alueen tärkeimpiä rakennuksia, olennainen osa miljöötä
Sisätilat	
Arvoalue	muutoksensietokyky ja säilymisen edellytykset ei siedä muutosta
Suosituks	tulee säilyttää piipun pään alkuperäisen asun selvittäminen

KUVAUS (historia ja nykytila)

Vuonna 1913 rakennettiin Birger Federleyn suunnittelemat, tehdasalueen ensimmäiset rakennukset, keittämö sekä voimalaitos jonka yhteyteen tehtiin myös savupiippu. Piipun rakensivat saksalaiset, piipunmuuraukseen erikoistuneet muurarimestarit. Savupiippua korotettiin vuonna 1977. Jatko-osa purettiin huonokuntoisena syksyllä 2015 ja piippu on nykyisin alkuperäisessä asussa. Piipun sokkelina luonnonkiviharkko pyöristetyt harkot, rautavanteet ylös asti.

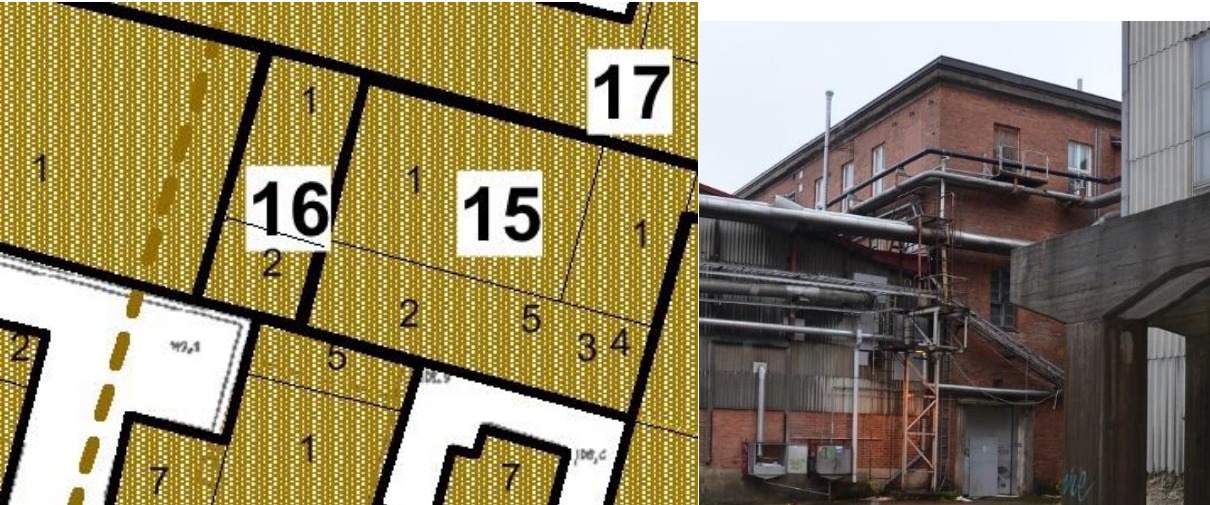
VALOKUVAT JA PIIRUSTUKSET (myös merkittävät sisätilat)

Pannuhuoneen pohja- ja asemapiirustus vuodelta 1913 Lähde: M-Realin piirustusarkisto, TKA.

RAKENNUS 16: LABRA, VALKAISUOSASTON LABORATORIO

RAKENNUSTIEDOT	
Nykykäyttö	ei käytössä
Historialliset käytöt	tehtaan laboratorio-osasto
Suunnittelija	MK/ MM?
Valmistumisvuodet (muutosvuodet)	n. 1933 (1941 eteläpääty R2)
Kerrokset	1
Pinta-ala	375 m2
Julkisivumateriaalit	Kate bitumikermi Vuoraus vuoraamaton Sokkeli luonnonkiviharkko, harmaa graniitti
Kantava rakenne	betonipilari, - palkki, osittain tiili
Ominaispiirteet, tyyli ja erityispiirteet	rakennuskokonaisuuden osa, eteläpäädyn julkisivussa alkuperäinen tiilipinta, sokkeli harmaata graniittiharkkoa, ristipuitteinen ikkuna vanhoine ruutujakoineen jäljellä huonokuntoisena
Säilyneisyys	alkuperäiset ja muutosajankohdan julkisivupiirteet kohtuullisesti säilyneet, itäpuolen seinän muodostaa valkaisuosaston pääty, jonka kaarirakenne näkyvissä, tehtaan laboratoriotilojen interiööri ilkevallan seurauksena hajotettu
KULTTUURIHISTORIALLISET ARVOT	
Arvoluokat	rakennushistorialliset arvot rakennustaiteellista arvoa, muotokielessä hyödynnetty Federleyn tyyliä teollisuushistoriallinen arvo, 1930-luku, yhdistyy kartanon ja teollisuuden historia
Rakennus	kaupunkikuvallinen ja maisemallinen merkitys (lähiympäristö ja kaukomaisema) osa kokonaisuutta, rakennus on samassa linjassa paikalla sijainneen navetan p-e-suuntaisen siiven kanssa
Sisätilat	
Arvoalue	muutoksensietokyky ja säilymisen edellytykset julkisivut eivät siedä muutosta
Suosituks	tulisi säilyttää sisätilamuutokset julkisivujen säilymisen ehdoilla

KUVAUS (historia ja nykytila)

Valkaisuosaston laboratoriona alun perin toiminut rakennus sijaitsee kartanon vanhan navetan paikalla. Se on todennäköisesti rakennettu vuonna 1933, jolloin siitä esiintyy ensimmäinen piirustus. Vielä 1930-luvun taitteessa otetussa valokuvassa rakennuksen paikalla on vanhan navetan pohjois -eteläsuuntainen siipirakennus (ks. R15 liitekuvat) Ennen vuotta 1936 otetussa ilmakuvassa se sen sijaan jo on. Niin piirustus kuin vanhat ilmakuvatkin osoittavat, että laboratorio on rakennettu korotuksena navetan pohjois-eteläsuuntaisen siiven eteläosan keskelle. Sen itäinen pitkä sivu rakennettiin valkaisuosaston päätyä vasten. Tasakattoisen, kaksikerroksisen, vanhan navetan linjausta ja mittasuhteita mukailevan rakennuksen suunnittelija ei ole tiedossa. Birger Federleyn aikakausi alueen suunnittelijana päättyi vuonna 1932 eikä rakennuksesta ole hänen laatimiaan piirustuksia. On hyvin todennäköistä, että vuonna 1933 laadittu julkisivupiirustus on rakennuksen alkuperäinen suunnitelma. Suunnitelma noudattaa Federleyn suunnitelmille ja alueen muille rakennuksille tyypillistä klassistista muotokieltä.

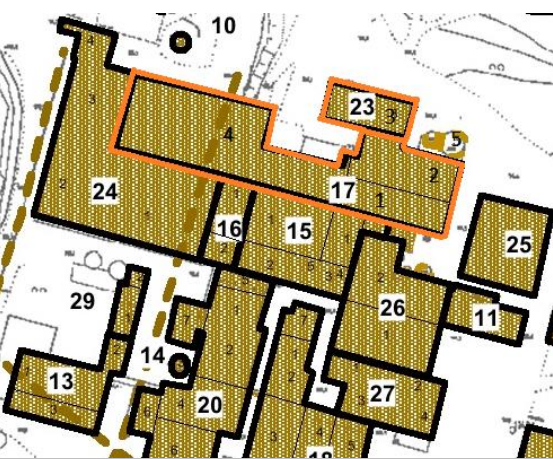
Navetan eteläpääty purettiin ja laboratoriota korotettiin ilmeisesti 1940-lla, jolta ajalta on myös olemassa sisätiloja koskeva muutospiirustus. Tuolloin tiloja modernisoitiin ja tilajakoa muutettiin. Piirustukseen on merkitty muun muassa wc:t ja pesuhuone sekä pimiö, kirjasto, selluloosahuone ja kirjoitushuone. Samalla navetan eteläpääty ilmeisesti muutettiin rakennuksen pohjakerrokseksi. Alkuperäinen tyyli huomioitiin myös laajennusosassa, yläkerrokseen ja jatkokseen tehtiin pieniruutuiset pystyikkunat. Rakennus on julkisivultaan 1930–1940-lukujen asussa muuten mutta päätyyn on 1900-luvun loppupuolella tai sen jälkeen puhkaistu suuri oviaukko, jossa on alumiininen nosto-ovi.

VALOKUVAT JA PIIRUSTUKSET (myös merkittävät sisätilat)

RAKENNUKSET 17 JA 23: 1 KUIVAUSKONE, 2 KUIVAUSOSASTON LAAJENNUS, 3 MÄRKÄMASSAVARASTO, 4 KUIVAUSOSASTON JÄLKIKÄSITTELYTILA, 5 KEMIHIERRETEHTAAN SÄILIÖIDEN BETONIJALUSTA

RAKENNUSTIEDOT	
Nykykäyttö	ei käytössä
Historialliset käytöt	sellun kuivatus ja jälkikäsittely
Suunnittelija	Birger Federley
Valmistumisvuodet (muutosvuodet)	1923 – 1924 (1936 sekoituskyypä, 1950-l, 1960-l, 1985)
Kerrokset	1
Pinta-ala	
Julkisivumateriaalit	Kate saumapelli, bitumikermi Vuoraus vuoraamaton, uusin osa vuorattu teräspoimulevyllä Sokkeli betoni, luonnonkiviharkko, harmaa graniitti
Kantava rakenne	Betonipilari, - palkki, osittain tiili
Ominaispiirteet, tyyli ja erityispiirteet	1 Vanhin osa vuosien 1923 – 1924 ajalta, kaarevakattoinen rakennus 2 punatiilirunkoinen, pulpettilappeinen lisärakennus vuodelta 1959, pohjoissivulla lasitiilinen nauhaikkuna, leveä räystäslista yhdisti rakennusta Federleyn suunnittelemaan osaan. 3 kahdessa vaiheessa 1950–1960-lukujen aikana rakennettu märkämässavarasto on julkisivuiltaan alkuperäisessä asussa 4 1985 rakennettu peltivuorattu halli, jossa tapahtui kuivauksen jälkikäsittely 5 kemihierretehtaan toimintaan liittyvien 1985 rakennettujen säiliöiden betoniset kiinnitysalustat
Säilyneisyys	1 rakennuskompleksin vanhimman osan kaikki julkisivut ovat lähes tuhoutuneet muutosten yhteydessä. Kokonaisuus on kuitenkin tunnistettavissa kattolinjan ja sisätilojen säilyneisyyden vuoksi. Pohjoissivun julkisivuissa jäljellä fragmentteja alkuperäisestä tyylistä 2 julkisivut (entä sisätilat?) on säilytetty alkuperäisinä 3 julkisivut alkuperäisiä 4 alkuperäinen 5 säiliöt on siirretty pois ja jäljellä on betonialusta

KULTTUURIHISTORIALLISET ARVOT		
Arvoluokat	rakennushistorialliset arvot sellun kuivatusta ja prosessin jälkikäsittelyä varten useassa eri vaiheessa vuosien 1923 – 1985 välisenä aikana rakennettu kompleksi kiinnittyy osaksi tehtaan ydinaluetta	
Rakennus		
R1		1 rakennushistoriallista ja teollisuushistoriallista arvoa 1920-luku, Federleyn aika
R2		2 teollisuushistoriallista arvoa 1950-luku, Federleyn ajan muotokieli
R3 (23)		3 teollisuushistoriallinen arvo 1960-luku kuivaamon nuorimmat kerrostumat, tiili
R4		4 kemihierretehtaan rakennustoimintaa 1980-luku
R5		5 -
Sisätilat	kaupunkikuvallinen ja maisemallinen merkitys (lähiymp. ja kaukomaisema) Julkisivut muodostavat tehtaan pohjoisjulkisivun	
R1		
Arvoalue	muutoksensietokyky ja säilymisen edellytykset 1 julkisivut eivät kestä enempää muutosta, hallitila säilytettävä 2 - 3 julkisivut eivät kestä muutosta, sisätilojen muutokset julkisivujen ehdoilla 4 kestää muutosta, materiaalit ja jäsentely huomioitava	
Suosituks		
R1-3	tulisi säilyttää	
R4	olisi suotavaa säilyttää	

KUVAUS (historia ja nykytila)
Birger Federleyn suunnitteleman, 1923 – 1924 rakennetun kuivausosaston vanhin osa sijaitsee nykyisen rakennuskompleksin itäpäässä. Sitä edeltänyt kuivausosasto toimi Nottbeckien aikaisen navetan tiloissa, jonka kuivausosastona toiminut itä-länsisuuntainen siipi purettiin uudisrakennuksen (R11) tieltä. Vanha liian pieneksi käynyt kuivauskone siirrettiin Enqvistien omistamaan Killinkosken puuhiomoon ja tilalle hankittiin uusi. Kaarevakattoinen uudisrakennus oli päädyistä koristeltu profiloidulla betonikaarella. Julkisivuja rytmittivät tiiviisti sijoitetut, korkeat, pieniruutuiset pystyikkunat. Vuonna 1936 itäpäätyyn rakennettiin kahdeksankulmainen sekoituskyypä, joka peitti päätyrakenteet. Pohjoissivulle tehtiin 1950-luvulla pulpettilappeinen lyhempi lisärakennus (osa 2). Sekä vanhan kuivaamon kaakkoispuolelle että uuden siiven eteen tehtiin säiliöitä, jotka on tehtaan lakkauttamisen 2008 jälkeen purettu (5). Kuivausosaston länsipäätyyn rakennettiin jälkikäsittelyä varten leveä, peltivuorattu halli 1980-luvulla (4). Vanhan kuivausosaston läntinen päätyjulkisivu purettiin ja tila yhdistettiin uuteen rakennukseen. Sellutehtaan toiminta loppui ja tilalle perustettiin kemihierretehdas 1985. Kuivaamorakennuksen itäpäädyn alkuperäinen julkisivu sekä sekoituskyypä purettiin hiertämörakennuksen tieltä rakennusta lyhennettäessä. Vanhan kuivausosaston sisätilojen seinä- ja kattorakenteet ovat alkuperäisiä. Kuivauskone on myöhemmin uudistettu. Kaarihallin julkisivujen alkuperäinen rakenne on nähtävissä fragmentaarisesti pohjoissivulla. Kuivauslaitteet on siirretty pois vuoden 2008 jälkeen.

RAKENNUKSET 14 JA 20: SAVUPIIPPU JA VOIMALAITOKSET 1910-, 1950- 1960-
LUKU

RAKENNUSTIEDOT	
Nykykäyttö	Ei käytössä
Historialliset käytöt	konehuone, höyryvoimala, sähkökeskus, muuntamo, kytkinlaite, kattilat, turbiinit, laite- ja sosiaalitilat, savupiippu
Suunnittelija	1-3 Birger Federley 1913–1914, 4 M. Mikama 1949 6 M. Mikama 1959 7 H. Kautonen 1968 8 Rakennustoimisto Matti Kontio 1972
Valmistumisvuodet (muutosvuodet)	Seitsemässä eri vaiheessa 1913 – 1914, 1951, 1959, 1960, 1968, 1972 Kokonaisuuteen liittyy lisäksi tehtaan piippu 1914 (1977, 2015)
Koko	2334 m2 sekä pohja että kerrosala
Julkisivumateriaalit	Kate mustaksi maalattu bitumikermi Vuoraus 1914, 1950 ja 1959 osat punatiiltä, vuosina 1960, 1972 rakennetut osat kevytbetoni, betoni ja siporex-levy, 1968 aaltopelti Sokkeli betoni, luonnonkiviharkko ja -paasi
Kantava rakenne	teräsbetonipilari, - palkki, 1-5 osittain tiili
Ominaispiirteet, tyyli ja erityispiirteet	1 -2 1914 (turbiinit 1 ja 2?) konehuone ja pannu , kaksi jugendhenkistä, osin klassistista tyyliä edustavaa punatiilirunkoista, vuoraamatonta teollisuusrakennusta, lappeita kiertää voimakkaasti profiloitu koristelistoitus, toisen kattokaari p-e-suuntainen, toisen i-l-suuntainen 3 1914 tehtaan piippu keltatiilistä, v.2015 palautettu alkuperäiseen asuun 4 1949 kattila 2 , modernistinen punatiilirunkoinen, ylin kerros pyöröikkunat, pieniruutuiset, korkeat, kapeat puupuitteiset ikkunat syvennyksissä 5 1959 kytkinlaite , toisen kerroksen tasolla, muodostaa alikulkukäytävän, vaakaikkunat, etelään laskeva lape, vuoraamaton, ohut massiivitiiliseinä 6 1959 kattila 3 , betonirakenteinen, tasakattoinen rakennus 7 1968 turbiini 4 , lauhdeturbiini aaltominerivuoerattu, yhteys turbiineihin 1 ja 2 8 1972 laite- ja sosiaalitilat , siporex-rakenteinen, nauhaikkunat, katto purettu

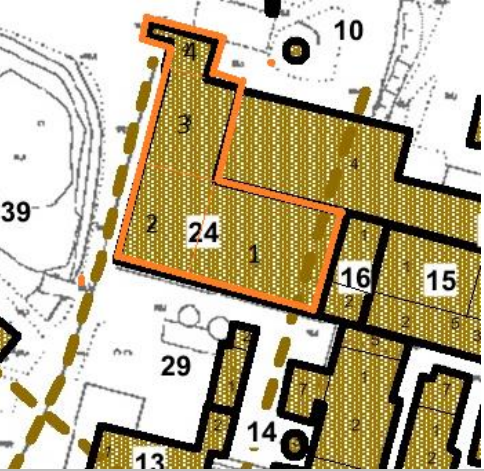
Säilyneisyys (julkisivut ja sisätilat)	1-2 alkuperäisen tyylin mukaiset julkisivupiirteet säilyneet osittain, kattorakenteet, listoitus, ikkunoiden syvennykset, ikkunoita ja ovia peitetty levyin ja muurattu umpeen, sisätiloissa merkittäviä muutoksia, sisäkattorakenteita säilynyt, rakennus 2 yhdistetty itäpäädyistä rakennukseen 4 3 Tehtaan piippu palautettiin alkuperäiseen asuunsa 2015 purkamalla vuoden 1977 jatkos 4-5 julkisivut säilyneet alkuperäisenä, alakerroksen ikkunoita muurattu umpeen 6-7 julkisivut säilyttäneet alkuperäisen asunsa 8 pahoin tuhoutunut laitepurkujen yhteydessä, ilman kattoa
---	--

KULTTUURIHISTORIAALLISET ARVOT

Arvoluokat		Rakennushistorialliset arvot
Rakennus		Historiallisesti kerroksinen kokonaisuus kuvastaa teollisuusrakentamisen sekä käytön ja tuotantoprosessien muutosta tehtaan toiminnan alusta sen päättymiseen vuonna 2008. Kukin rakennuskokonaisuuden osa ilmentää rakennusajankohtansa tyylillisiiä ja toiminnallisia ratkaisuja, vanhoja rakennuksia on sopeutettu uusiin toimintoihin. Erityisesti vanhimmilla osilla (1913 – 1914, 1950) on rakennustaiteellista, suunnittelu-, teollisuus- ja sosiaalishistoriallista arvoa.) 1-2 rakennustaiteellinen, rakennustekninen ja teollisuushistoriallinen arvo 1910-luku klassismi Federley 3 ks lomake 4 rakennustaiteellinen ja teollisuushistoriallinen arvo 1950-luku modernismi, punatiiliarkkitehtuuri 5 teollisuushistoriallinen arvo 6 rakennustaiteelliset arvot 1960-luvun taite 7 tehdasalueen moderni rakennusperintö 1960-luku, materiaalit 8 teollisuushistoria 1970-luvun modernismi siporex - elementtirakentaminen
Sisätilat		Kaupunkikuvallinen ja maisemallinen merkitys (lähiymp. ja kaukomaisema) 1 ja 2 osa teollisuusympäristöä teollisuusalueen vanhin osa 3 ks erillinen lomake 4 Lielahden teollisuusalueen näkymä 5 yhdistävä rakennus teollisuustilan muodostajana 6 Lielahden teollisuusalueen näkymä, kaukomaiseman kiintopiste 7 osa rakennuskompleksia
Arvoalue		Muutoksensietokyky ja säilymisen edellytykset 1-2 julkisivut ja konehuone eivät siedä muutosta 3 ks lomake 4 – 7 julkisivut eivät kestä muutosta, sisätilan muutokset julkisivujen ehdoilla 8 katto puuttuu
Suositukset		
R1	tulee säilyttää	julkisivujen palauttaminen alkuperäiseen asuun, konehuoneen säilyttäminen
R2	tulee säilyttää	julkisivujen palauttaminen alkuperäiseen asuun
R3	tulee säilyttää	
R4-7	tulee säilyttää	julkisivut
R8		puretaan

RAKENNUS 24: TUOTEVARASTO

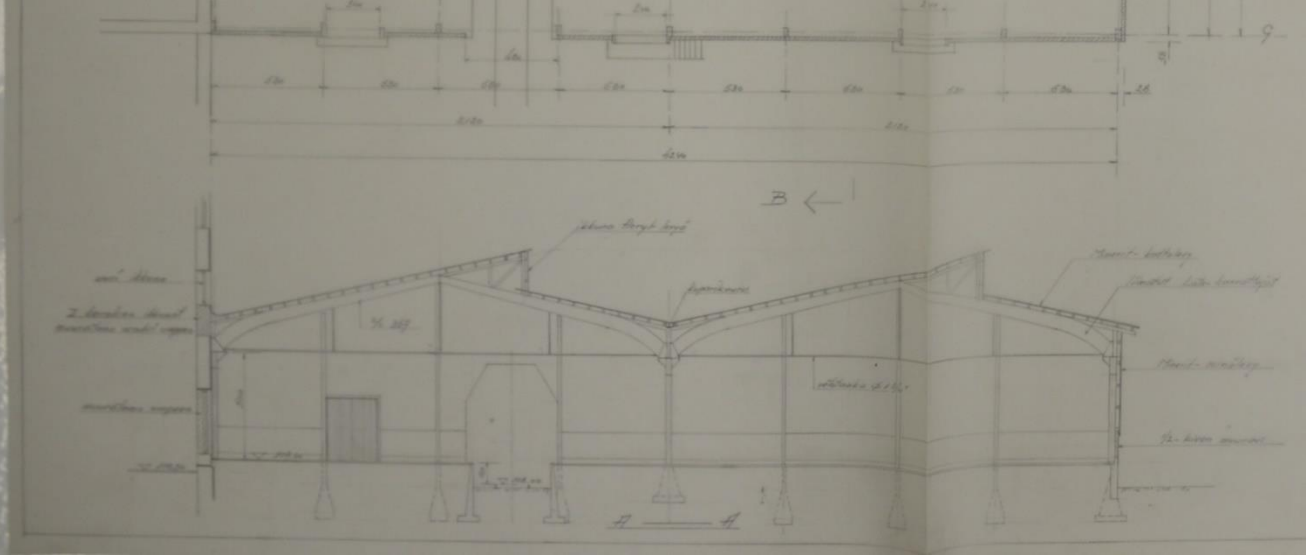

RAKENNUSTIEDOT	
Nykykäyttö	ei käytössä
Historialliset käytöt	tuotevarasto, selluloosavarasto
Suunnittelija	insinööritoimisto J.A. Gummerus, Rakennusinsinööritoimisto Kontio ja Anttila
Valmistumisvuodet (muutosvuodet)	1 1959 tuotevarastot 2 1960 tuotevaraston laajennus 3 1974 selluloosavarasto 4 1980–1990- rekkojen lastauslaituri
Kerrokset	1
Pinta-ala	
Julkisivumateriaalit	Kate bitumikermi Vuoraus aaltopelli, mineriitti, acryylilevy Sokkeli betoni
Kantava rakenne	betonipilari
Ominaispiirteet, tyyli ja erityispiirteet	3 matala, aaltopellillä ja mineriitti- sekä acryylilevyin vuorattu varastohallia sekä 1980-90-lukujen laajennusosa
Säilyneisyys	nähtävissä eri aikakausien rakennusvaiheita
KULTTUURIHISTORIALLISET ARVOT	
Arvoluokat	rakennushistorialliset arvot eteläsivun 1959–1960 aikana rakennetulla osalla (1-2) teollisuushist. ja rakennushist. arvo, pohjoisosan uudemmilla rakennusosilla teollisuushistoriallinen arvo
Rakennus	
R1	
R2	
R3	
R4	
Sisätilat	kaupunkikuvallinen ja maisemallinen merkitys (lähiympäristö ja kaukomaisema) osa kokonaisuutta
Arvoalue	muutoksensietokyky ja säilymisen edellytykset eteläsivun 1959–1960-luvulla rakennettujen rakennusten julkisivut eivät siedä muutosta, pohjoisosa sietää muutosta
R1	sotien jälkeinen moderni teollisuuspiha
R2	
R3	
R4	

Suositukset	
R1	tulisi säilyttää
R2	
R3	säilyttämistä tulisi harkita
R4	

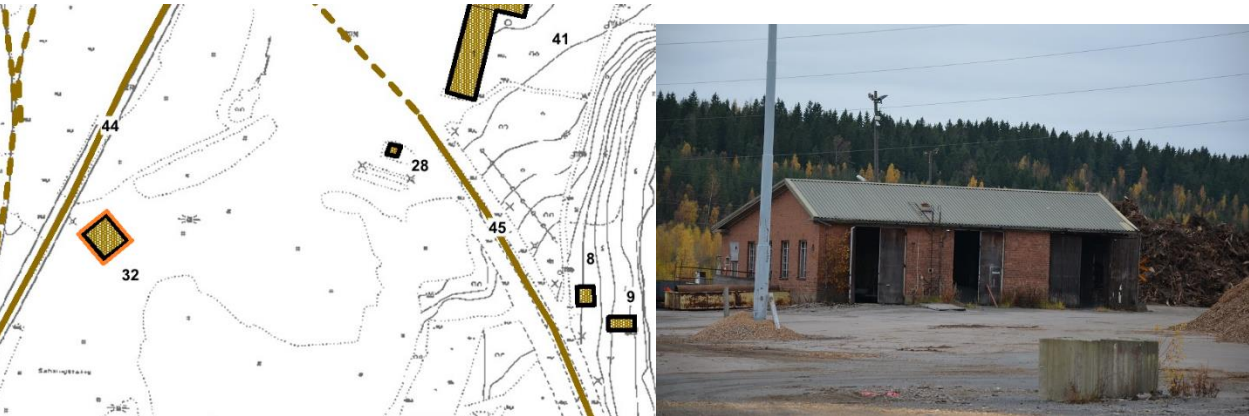
KUVAUS (historia ja nykytila)Sellutehtaan tuotevarasto sijaitsi alun perin kartanon vanhan navetan pohjois-eteläsuuntaisessa siivessä. Itä-länsisuuntainen siipi todennäköisesti purettiin kokonaan uuden puusepänverstaan tieltä 1920-luvun taitteessa. Jäljelle jääneessä siivessä toiminut varasto siirrettiin uuteen varastorakennukseen vuonna 1959 kun insinööritoimisto J.A.Gummeruksen suunnittelema, matala mineriitti- ja acryylilevyin vuorattu halli valmistui. Hallia laajennettiin vuonna 1960 samantyyppisellä, loivasti satulakattoisella osalla. Rakennus muistuttaa tyyliltään ja sisärakenteiltaan 1964/1965 keskusvarastoksi rakennettua rakennusta (R37), joka on niin ikään J.A.Gummeruksen suunnittelema. Vuonna 1974 tuotevarastoa laajennettiin suunnittelijoina Rakennusinsinööritoimisto Kontio ja Anttila. Vuonna 1984 hallin koilliskulmaan rakennettiin kuivausosastoon liittyvä betonielementtirakenteinen jälkikäsitteilylaitos, minkä vuoksi osa varastorakennuksesta jäi uuden osan sisään. Mahdollisesti samaan aikaan rakennuksen julkisivut uusittiin ja osittain päällystettiin teräspoimulevyin. 1990-luvun aikana länsi- pohjoisosaan rakennettiin rekkojen lastauslaituri. Tätä ennen selluloosapaaleja lastattiin lastauslaiturilta junaan. (Esim. Nurminen 2012, 4)

VALOKUVAT JA PIIRUSTUKSET (myös merkittävät sisätilat)

RAKENNUS 32: KONEHALLI ”RONTTILA”, VETURITALLI

RAKENNUSTIEDOT	
Nykykäyttö	ei käytössä
Historialliset käytöt	konehalli
Suunnittelija	ei tiedossa
Valmistumisvuodet (muutosvuodet)	1938
Kerrokset	1
Pinta-ala	
Julkisivumateriaalit	Kate aaltopelti Vuoraus vuoraamaton Sokkeli betoni
Kantava rakenne	tiili
Ominaispiirteet, tyyli ja erityispiirteet	punatiilinen, yksikerroksinen, matala konehalli, epäsymmetrinen satulakatto, päädyissä kissanpenkit, alkuperäiset pieniruutuiset pystyikkunat, teollisuusalueen punatiilirakentamisen aikakausi
Säilyneisyys	rakennus on säilyttänyt alkuperäisen ilmeensä

KULTTUURIHISTORIALLISET ARVOT	
Arvoluokat	rakennushistorialliset arvot rakennustaiteellinen, teollisuushistoriallinen arvo
Rakennus	kaupunkikuvallinen ja maisemallinen merkitys (lähiymp. ja kaukomaisema) viimeinen jäljellä oleva rata-alueen rakennus lähes alkuperäisessä asussaan
Sisätilat	
Arvoalue	muutoksensietokyky ja säilymisen edellytykset ei siedä muutosta
suositukset	tulee säilyttää

KUVAUS (historia ja nykytila)

Ronttilaksi ja konehalliksi kutsuttu rakennus on suunniteltu alun perin veturihalliksi- Suunnitelmapiirustukset ovat vuodelta 1938. Veturihallina rakennus lakkasi toimimasta viimeistään 1960-luvun taitteessa, jolloin junakuljetukset vaihdettiin rekkakuljetuksiin. Rakennuksen julkisivut ovat säilyneet lähes alkuperäisinä. Siinä on epäsymmetrinen satulakatto, kolme koko seinän korkuista pariovea, jotka ovat joko vaihdettu uusiin tai vuorattu uudelleen. Ikkunat ovat pieniruutuiset pystyikkunat ja päätykolmioissa kissanpenkit. Sisätila on yhtenäinen halli jonka ovista johtivat raiteet sisään rakennukseen. Rakennus sijaitsi radan itäpuolella osana ennen tiiviisti rakennettua varasto- ja rata-aluetta. Ympärillä olleet rakennukset sekä konehallin muuhun teollisuusalueeseen yhdistävät rakenteet on purettu ja rakennuksen sijainti tyhjän kentän keskellä vaikuttaa irralliselta.

VALOKUVAT JA PIIRUSTUKSET (myös merkittävät sisätilat)

RAKENNUS 37: PALOASEMA, ENTINEN KESKUSVARASTO

RAKENNUSTIEDOT	
Nykykäyttö	ei käytössä
Historialliset käytöt	teollisuuden apurakennus/ keskusvarasto, portinvartijan tila, paloasema
Suunnittelija	insinööritoimisto J.A.Gummerus
Valmistumisvuodet (muutosvuodet)	1964/1965
Kerrokset	1
Pinta-ala	528 m2
Julkisivumateriaalit	Kate Vuoraus tiili Sokkeli
Kantava rakenne	tiili, bumerangipalkki
Ominaispiirteet, tyyli ja erityispiirteet	teollisuuden apurakennukseksi/ keskusvarastoksi suunniteltu rakennus on säilynyt alkuperäisessä 1960-luvun asussa
Säilyneisyys	alkuperäisenä julkisivuilta ja sisätiloista

KULTTUURIHISTORIALLISET ARVOT	
Arvoluokat	rakennushistorialliset arvot teollisuushistoriallinen arvo, vuoden 1965 varastorakennus/ toimitila
Rakennus	kaupunkikuvallinen ja maisemallinen merkitys (lähiympäristö ja kaukomaisema) maisemallinen arvo, yksi ennen tiiviisti rakennetun pohjoisalueen jäljellä olevista rakennuksista
Sisätilat	
Arvoalue	muutoksensietokyky ja säilymisen edellytykset julkisivut eivät kestä muutoksia, sisätilat kestävät
Suosituks	tulisi säilyttää

KUVAUS (nykytila ja historiaa)

Nykyisin tehtaan paloasemaksi nimetty rakennus valmistui vuonna 1965. Se on suunnitelmapiiirustuksen mukaan perustettu teollisuuden keskusvarastoksi suunnittelijana Insinööritoimisto J.A.Gummerus. Sama toimisto suunnitteli myös tehtaan tuotevaraston 1959 ja laajennuksen 1960. Rakennuksissa onkin havaittavissa samoja piirteitä ja samoja rakenteita, mm. epäsymmetrinen satulakatto ja sisäkaton bumerangikaaret. Yksikerroksisen, tiilirunkoisen, hallimaisen rakennuksen lappeiden alla on nauhaikkunat. Lounaisnurkassa on portinvartijan koppi. Vanhojen valokuvien perusteella rakennus on pääosin alkuperäisessä asussa. Rakennus sijoittuu vanhan tehdasta ja tehtaan asuinalueita yhdistävän tielinjan risteykseen.

Rakennuksen yhteys toimintaan paloasemana ei käy ilmi piirustuksista kuten ei myöskään vanhoista valokuvista. Paloaseman paikka on vaihdellut mutta sijainnut aina tehdasalueen pohjoispuolella. Vuoden 1920 kartalla paloasema sijaitsee vesitornin pohjoispuolella erillisessä rakennuksessa. Valokuvissa 1920- 1950-luvulta paloasema sijaitsi kuivausosaston itäpäädyn puoleisessa kellarikerroksessa. Kuivausosastoa laajennettiin 1960-luvun taitteessa ja kellaritilan kohdalle tehtiin kuivausosaston siipirakennus, minkä vuoksi paloasema siirrettiin uuteen paikkaan. Vuonna 1964 otetussa valokuvassa esiintyy paloasemaksi nimetty, matala, puinen rakennus vesitorninpohjoispuolella, lähellä vanhan paloaseman paikkaa. Todennäköisesti samalla paikalla sijaitsee nykyisin tehtaan ruokala vuodelta 2001 (R35).

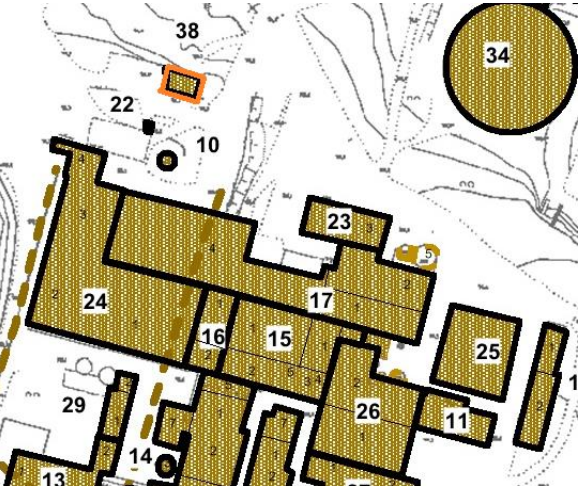
VALOKUVAT JA PIIRUSTUKSET (myös merkittävät sisätilat)

Kuvat: yllä keskusvarasto 2015, alhaalla vasemmalla keskusvarasto tehtaan asuinalueelle johtavan tien varressa, väliin jää tehtaan seuraintalo, Kerhola. Alla oikealla nykyisen ruokalan paikkeilla ollut paloasema 1960-luvun vaiheilla. Ilmakuva Vapriikin kuva-arkisto.

RAKENNUS 38: RUOKALA

RAKENNUSTIEDOT	
Nykykäyttö	toimitila
Historialliset käytöt	tehtaan ruokala
Suunnittelija	
Valmistumisvuodet (muutosvuodet)	2001
Kerrokset	1
Pinta-ala	
Julkisivumateriaalit	Kate tiilijäljitelmäpelti Vuoraus lomalaudoitus Sokkeli betoni
Kantava rakenne	rankorakenne
Ominaispiirteet, tyyli ja erityispiirteet	
Säilyneisyys	Rakennus on alkuperäisessä asussa

KULTTUURIHISTORIALLISET ARVOT		
Arvoluokat	rakennushistorialliset arvot	
Rakennus		kaupunkikuvallinen ja maisemallinen merkitys (lähiympäristö ja kaukomaisema) maisemahistoriallinen arvo, työntekijöiden portti alueelle, paikalla on ennen nykyistä rakennusta sijainnut vanhempi sosiaalitiloja käsittänyt rakennus, vanha tieverkosto
Sisätilat	ei tarkastettu	
Arvoalue	ei	muutoksensietokyky ja säilymisen edellytykset kestää muutoksia
Suosituks	säilyttämistä tulisi harkita	

KUVAUS (historia ja nykytila)

Tehtaan vuonna 2001 valmistuneen ruokalan paikalta on purettu Puutalo (oy:n) suunnittelema sosiaalirakennus, jossa sijaitsivat muun muassa ruokala, pesu- ja pukuhuoneet sekä saappaiden pesuun ja kirvesmiesten työkaluille varattuja tiloja. Työntekijät kulkivat tätä kautta työpaikalle, portti alueelle. Ympäristöä on muutenkin muutettu vanhoja tielinjauksia häivyttämällä ja kasvillisuutta karsimalla.

VALOKUVAT JA PIIRUSTUKSET (myös merkittävät sisätila)

Ruokalan ympäristö vuonna 1977, kuvassa entinen, 1970-luvun alkupuolella rakennettu sosiaalirakennus. Kuva Vapriikin kuva-arkisto.